

OVERDENKING BIJ JESAJA 60:1-6 EN MATTEUS 2 VS 1 T/M 12

De afgelopen week was er een van **terugkijken** op het afgelopen jaar en vooruitzien naar wat dit net begonnen jaar zal brengen. Op Oudejaarsochtend las ik in Trouw een interview met de zwemmer Maarten van der Weijden, die terugkeek op zijn Elfstedenzwemtocht in augustus, waarmee hij 5 miljoen Euro ophaalde voor kankeronderzoek. Hij heeft de 200 kilometer **niet gehaald** en moest na 163 kilometer op een brancard naar het ziekenhuis worden gebracht. De tocht zoals die in werkelijkheid is verlopen was anders dan de tocht die hij zich van te voren had voorgesteld. Bij het terugkijken geeft hij eerlijk toe dat de topsporter in hem er natuurlijk van baalt dat het doel niet gehaald is en denkt: Aah mislukt! Maar, zegt hij ook, de mensen voor wie ik zwom heb ik misschien wel veel meer geholpen door de finish niet te halen. Hoeveel zieke mensen bereiken ook niet het herstel waarop ze zo hadden gehoopt? Voor hoevelen verloopt het leven niet ook anders dan hoe ze zich dat hadden voorgesteld? Hij noemt de tocht zoals die in werkelijkheid verlopen is **symbolisch** voor hoe het leven is. Dat trof mij.

Hij was niet de enige die zich in het afgelopen jaar heeft ingezet voor zieke mensen door zelf een fysieke inspanning te leveren. Fietsen, lopen, hardlopen, er worden wat tochten ondernomen en ook voor dit jaar zijn er weer plannen gemaakt. Maarten van der Weijden noemt deze ondernemingen een vorm van **zoeken naar zin** door mensen die in onze westerse wereld in materiële opzicht weinig zorgen hebben. Ze ervaren een verlangen naar iets dat het leven werkelijk de moeite waard maakt, en verkennen **nieuwe wegen** om dat te vinden. Gevraagd naar zijn eigen motivatie voor zijn tocht gebruikt hij het woord *overlevingsschuld*. Hij zegt en ik citeer hem nu: *Ik voel me heel dankbaar dat ik het geluk had om te herstellen van kanker. Ik wil een groot gedeelte van mijn tijd besteden aan het helpen van mensen die wat minder geluk hebben. Ik ben dankbaar dat ik een prachtig leven heb en ben me er heel bewust van dat mijn leven niet enkel zo is omdat ik mijn stinkende best doe. Er zijn veel mensen die net zo hard werken, maar die dit niet hebben.*

Maarten van de Weijden is in beweging gekomen, letterlijk en figuurlijk, op zoek naar iets dat wezenlijk is, dat heilig is, en dat hem verbindt met anderen. Net als de wijzen uit het verhaal van Matteüs op weg zijn gegaan om iets te zoeken dat alleen te ontdekken is voor wie **buiten de eigen grenzen** durft te treden.

Het is traditie geworden om het **geboorteverhaal van Matteüs**, met de drie wijzen die een ster volgen, te lezen op de eerste zondag van januari, nadat eerder met Kerst al het geboorteverhaal van **Lucas**, met de herders en engelen, gelezen is. Deze twee verschillende verhalen zijn in die traditie samen gesmolten tot **één groot verhaal**: eerst kwamen de herders uit Betlehems velden, en daarna de wijzen uit het buitenland. Maar oorspronkelijk waren het twee losse en verschillende verhalen.

Ongeveer een halve eeuw na Jezus' dood zijn Matteüs en Lucas onafhankelijk van elkaar ieder aan hun **eigen verhaal** over hem begonnen. Om te voorkomen dat niemand straks meer zou weten wie Jezus was. Bij het verhaal over het leven van een bijzonder iemand hoort naar goed gebruik ook een **geboortegeschiedenis**.

Bij Lucas, die in zijn evangelie steeds veel oog heeft voor mensen die het minder getroffen hebben, zijn het **arme autochtone herders uit de buurt** die als eerste weet hebben van de geboorte van deze door God gezonden mens. Wat Matteüs het meest gepuzzeld en getroffen heeft in het leven van Jezus, is dat de geestelijk leiders van zijn **eigen volk** zijn inzichten hem hebben **afwezen** en daarmee bijdroegen aan zijn dood. Terwijl de aanhang onder allerlei niet-Joden juist groeide, tot in Klein-Azië, Griekenland en Rome toe. Bij hem zijn het daarom **heidenen van verre** de eersten die op het licht van deze bijzondere geboorte afkomen. Hij laat de grootste heidenen die er te bedenken zijn, oosterse magiërs, een bijzondere ster ontdekken, waaruit zij afleiden dat er een 'koning der Joden' geboren is. Dat voert hen naar Jeruzalem, waar ze in hun onschuld bij **koning Herodes** op bezoek gaan en bij hem navraag doen.

Heel de stad, schrijft Matteüs, is ontsteld door hun ontdekking, en vooral koning Herodes. Deze roept alle **opperpriesters en schriftgeleerden** van het volk samen en vraagt hun waar deze koning geboren kan zijn. Deze mannen hoeven alleen maar het bijbelboek van de profeet Micha op te slaan om te weten waar dat moet zijn: in Bethleem! Die opperpriesters en schriftgeleerden werken in feite met Herodes samen - waarmee Matteüs verwijst naar hun latere verzet tegen Jezus' opvattingen. Meteen al in zijn geboorteverhaal laat hij zien hoe Gods bedoelingen met de wereld altijd weer de **machthebbers** - Matteüs tekent Herodes als een tweede **farao** van Egypte - en de **gevestigde godsdienst** tegenover zich vinden.

In de versie van Matteüs zijn het heidenen en **buitenstaanders** die eerder dan wie dan ook het kind vinden en begrijpen hoe groot zijn betekenis is. Zij eren het kind met kostbaarheden. Dat ontleent Matteüs aan de profeet **Jesaja**, die in een visioen eenmaal de **koningen der aarde** op hun kamelen op weg zag gaan naar Jeruzalem, om daar bij de God van Israël hun heil te zoeken: *Volken laten zich leiden door jouw licht, koningen door de glans van je schijnsel...* Die koningen uit Jesaja zijn in het verhaal van Matteüs magiërs geworden, en in het christelijk volksgeloof weer terug veranderd in koningen. Omdat het om **drie** geschenken ging, werden het er ook drie koningen. Later kwamen ze uit alle windstreken en werelddelen.

Wat brengt iemand ertoe, zo vraag je je af, zijn land en zijn bezigheden, de vaste orde der dingen zoals hij die gewend is, te verlaten om zomaar een ster achterna te reizen? Uit dit op reis gaan spreekt een grote **openheid**, nieuwsgierigheid, verlangen.

Van huis uit geloven deze astrologen in het evenwicht van hemel en aarde en een lot dat in de sterren staat geschreven waaraan geen mens iets kan veranderen. Wie de tekenen weet te verstaan kan deze lotsbeschikkingen kennen en zich daarvoor buigen. Want iets anders dan het **buigen voor hetgeen van boven is beschikt**, is voor een mens niet weggelegd.

De ster van Bethlehem **doorbreekt** deze vaste orde en wijst de weg naar een **nieuw geloof**. Het geloof dat er voor een mens iets anders is weggelegd dan buigen voor een onveranderlijke orde. Dat er in het leven een Stem te horen is die zegt dat het leven geen lot is dat daarboven al vastligt, maar een **opdracht die hier beneden wacht**. De stem die sprak tot **Abraham**, de vader van de gelovigen, die ook een **reis** ondernam en grenzen overging. Die ook naar de hemel en de sterren keek. Die sterren werden hem tot teken van een **belofte**, van toekomst. De belofte dat de onvruchtbare zwanger zal worden. Dat de arme niet gedoemd is om eeuwig arme te blijven. Dat wie onrecht wordt gedaan zal worden opgericht. Dat wie treurt zal worden getroost. Dat niet het recht van de sterkste zal zegevieren, maar het menselijke, -doordat mensen hun hart voor elkaar zullen openen. Dat mensen zullen luisteren naar een stem die hen uitnodigt zichzelf te overstijgen. Een stem die hen voorhoudt: *zoveel rijkdom om te delen, zoveel innerlijke glans, zoveel dromen nog te dromen, zoveel onvermoede kracht, die de geest in je doet stromen, je doet uitgaan in de nacht*. Een stem die spreekt over een **weg** door het leven, die niet aan wat zich groot en machtig maakt voorrang geeft, maar die ziet wat **klein en kwetsbaar** is en daarvoor knielt.

Matteus is onder de indruk van de mensen van buiten in zijn tijd die openstonden voor dit nieuwe geloof. Voor mensen die durfden te vertrouwen op een andere wijsheid dan hun eigen wijsheid tot dusver. Die mensen tekent hij in de drie wijzen, mensen die de moed hebben om op weg te gaan, met niets meer dan een teken, een intuïtie, een vermoeden. Een reizende ster die hen brengt bij een kind, dat zelf ook niet meer is dan een **teken**. Het teken dat niet het onmetelijke bestel van zon, maan en sterren de machten zijn waarvoor een mens moet buigen, en dat het ook niet de macht is van een koning als Herodes, maar dat het een klein en kwetsbaar menskind is. Dat dit kind **de maat** is waarnaar de **waarde** van heel het leven wordt gemeten. Een kind dat vraagt om onze **eerbied**, onze bescherming, onze zorg, onze liefde.

Om die waarde en die waarheid te ontdekken hoeven we niet zo'n verre reis te maken als de wijzen in het verhaal van Matteüs en niet zo'n extreme tocht te ondernemen als Maarten van der Weijden. Maar **in beweging komen**, dat moeten we daarvoor wel. In het leven van ieder van ons is de weg te vinden die naar die waarheid leidt, en vaak is het geen rechte weg, maar zijn het juist de kronkels en omwegen die ons er uiteindelijk dichterbij brengen.

